

לו או לא הגדלת השמחה

שאלות עיון בפרק ט'

- א. עיינו בפרק ט' – לימדו עם רש"י המצודות ומפרשי הנביא.
לשון הנביא בפרק זה קשה כדאי להיעזר במפרשים להבנת הביטויים והנושא בו עוסק הנביא.
- ב. שני חלקים בולטים לפרק שלנו, נבואת נחמה ונבואת פורענות, מה היחס בין הפרקים? האם יש נקודה מחברת ביניהם?
עיינו רש"י לפסוק ו'.
- ג. ביטוי החוזר על עצמו בפרקנו: "בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה"
מה משמעותו? מה משמעות החזרה עליו ארבע פעמים בפרק אחד?
- ד. בפסוק ב' ישנו קרי וכתוב: "הרבית הגוי לא הגדלת השמחה.." לא הגדלת זהו הכתיב, לו הגדלת זהו הקרי. מה משמעות הדבר?
האם זה עדות על מהות השמחה, על מלאותה? עיינו גם במפרשי הנביא.
- ה. בהמשך הפסוק שם: "שמחו לפניך כשמחת בקציר כאשר יגילו בחלקם שללי"
מהי שמחת הקציר, האם היא דומה לשמחת השלל?
ברש"י יש השוואה בין תקופת ישעיה ונבואתו כאן לתקופת גדעון שגם שם היה הנס בתקופת הקציר, מהי משמעות ההשוואה?
- ו. "כי ילד יולד לנו בן ניתן לנו" - מי הילד, למי הוא נולד, מה היחס בין הילד הנזכר כאן ל"ילדים אשר נתן לי ה'..." הנזכר בפרק הקודם?

2
(א) העם החלבים בחושך. הם יושבי ירושלים שהיו חשיכים מדלגת סנחרז כענין שאמר חזקיהו (לקמן ל"ו) יוס לרה ומוכחה ונאצה היום הזה: ראו אור גדול. במפלחו של סנחרז:

(א) עמא בית ישראל דהו מהלכין במצרים פדבקבלא נפקו למחזי נהור סגי יתבין בארעא טולימותא נהורא אזחר עליהון:

3
(א) העם החלבים וגו'. פירוש, כי במפלת סנחריב היתה תשועה גדולה לאנשי חזקיהו שהלכו עד הנה בחשך הפחד והיגון, זה שאמר החלבים בחשך ראו אור גדול, אבל לעשרת השבטים שגלו כבר ויושבים בארץ צלמות במפלת סנחריב לא ראו אור גדול אבל מכל מקום הוקל עולם מעל צוואריהם וראו מעט אור כעין אור נגה עליהם.

4
(ו) דבר שלח אר' בייעקב. הנבואה שנחננה לפורענות פקח בן רמליה: ונפל בישראל. מעתה חתקיים זהם:

5
(ב) הרבית הגוי. נעשו גדולים לכל שומעיהם כששמעו האומות הנס' שנעשו להם: לו הגדלת השמחה. ולא לאויביו וכתיב לא בלתי"ד אלף לפי שלא היתה שמחת חזקיהו שלימה לפי שבאותו הפרק נאמ' לו הנה ימים באים ושאל כל אשר צדיקך (לקמן לח). כשמחת צקציר. ת"י כדוות נחמי קרצ שהוא כעין הקציר הורגי אדם קוצני צוארי ושינה הכחזב בלשונו לדרוש שהיה אותו הנס בליל קציר העומר:

6
או יאמר באופן אחר והוא הרבית הגוי במה שלא רצית להטריח אותם במלחמה שלא לצערם אפילו בביאתם למערכה ללחום ואף על פי שאתה איש מלחמה אבל לא הגדלת השמחה שהרי לא נטלו ישראל עטרת הניצוח כי ימיך ה' תרעץ אויב והיא נאדרי בכח ולך תהילת הניצוח באופן ששמחו לפניך כשמחת הקציר שמחת המועיל לבד כאשר יגילו בחלקם שלל לא שמחת כבוד ועטרת תפארת נצוח.

ואברהם בני יצ"ו פירש הרבית הגוי כלומר גוי קדוש זה עמך ישראל הגדלת ורוממת אותו במה שהפלאות לעשות עמו בליל התקדש חג הפסח ששלחת את המלאך גבריאל כי מידי עברו ללכת לבשל התבואה הכה את מחנה אשור וישכימו בבוקר והנה כולם פגרים מתים ואז כל העולם רגזו וחלו מפניהם וידעו כי אתה ה' בקרב ישראל. לו כלומר לסנחריב הגדלת השמחה שלא היתה נפילתו על ידי אויביו ממש אלא מן השמים שלחת המלאך והכה אותם ובוזה לו לסנחריב הגדלת השמחה אבל לעמך ישראל לא הגדלת השמחה אפילו שכל אויביהם פגרים מתים לפי שלא נפלו בידם ממש אלא על ידי המלאך ולזה לו קרי נגד סנחריב ולא כתיב נגד ישראל שלא שמחו לפניך כי אם כשמחת בקציר כלומר כששחו שמחת בשול הקציר מצורף עמה שמחו אחרת שהמלאך גבריאל בבשלו קציר בשלם ושרפם שלא נשאר כי אם מעט מה ונער יכתבם באופן שלא הייתה שמחתם כי אם אלא בחלקם שלל כשיצאו בבקר ומצאו כולם פגרים מתים שללו שלל ובוזו בו וכיון שהם לא הרגו את אויביהם בידם לכן נשאר מורך בלבבם וזהו דסמיק ליה בחלקם שלל כי את עול וכו' כלומר שלהיות שלא שמחו כי אם בחלקם שלל לבד ולא הרגו בשונאיהם זה גרם להם כי את עול סובלו ואת מטה שכמו שבט הנוגש בו כלומר עדין בו בקרב לבו יראה ופחד שבט הנוגש או אמר לא הגדלת וכו' כמדובר שלא הייתה שמחת ישראל שלמה והכתוב השני נותן טעם כי עול סבלו גוי שבט הנוגש בו כלומר אלו שכרת את עול סנחריב בו על ידי ישראל בעצמו או ודאי שהחיות אותו ושכרת את לבו כיום מדין שעשו מלחמה הם ישראל בעצמם את אוי ואת רקם וגו' חמשת מלכי מדין והרגו אותם על חלליהם ואז חיל אחז יושבי פלשת נמוגו כל יושבי כנען הנה כי כן שבט הנוגש שצערת את סנחריב אלו היה בו בישראל כלומר על ידו אז החיות היית שובר לבבו ולבב עמו כיום מדין שלא קמה עוד באיש רוח מפניהם אמנם עתה שהיה הניצוח על ידי המלאך לא חלו ולא רגזו האומות מישראל שאומרים לא כל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא. או אמר בסגנון זה שבט הנוגש בו כלומר בקרב לבו של סנחריב היה נכנס פחד ומורך בלבבו אלו החיות אותו כיום מדין שהיה על ידי ישראל כן אלו היתה נפילת סנחריב על ידי ישראל היה שבט הנוגש אימתה ופחד בלבו לא כן עתה כי לא חלי ולא מרגיש ולכן לא הגדלת השמחה כתיב עד כאן.

שקנא לניין על אשר יעץ עליה ארס ופקח: תעשה זאת. ולא אחז ראוי לכך ואף זכות אבות תמה, מוספת ואמרו רבותינו בקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מי שקנן דלמות ההיכל ושגרן למלך אשור יעשה משיח מיד סתמו הכתוב:

9

. וזו

היא תורה שבפעל פה, שהיא קשה ללמד ויש בה צער גדול שהיא משולה לחשך, שנאמר, העם ההלכים בחשך ראו אור גדול (ישעיה ט), אלו בעלי התלמוד שראו אור גדול, שהקדוש ברוך הוא מאיר עיניהם באסור והתר, בטמא ובטהור. ולעתיד לבא, ואהביו כצאת השמש בגברתו (שופטים ה). ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקדוש ברוך הוא את החרב כנגית, שנאמר, ויתיצבו בתחתית החרב (שמות י"ט). ואמר רב דימי בר חמא אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אם מקבלים אתם את התורה, מוטב. ואם לאו, שם תהא קבורתכם. ואם תאמר, על התורה שבכתב כפה עליהם את החרב, והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה, ענו כלם ואמרו נעשה ונשמע, מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט. אלא אמר להן על התורה שבפעל פה, שיש בה דקדוקי מצות קלות ורחמורות, והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו, שנאמר, ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים י). ומניין אתה למד שאין אהבה זו אלא לשון תלמוד, ראה מה כתיב אחריו, והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך. ואי זה, זה תלמוד שהוא על הלב. הרי אומר, ושמנתם לבבך, זו תלמוד שצריך שנון.